

7. Масенко Лариса. Українська мова і Росія. Імперія застосувала проти українців цілий арсенал засобів. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30127210.html> (Дата звернення: 19.12.2023)

Федорова Анна Петрівна,

викладач кафедри правничої лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ,
аспірантка кафедри української мови
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВІТНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ У ВОЄННИЙ ЧАС

24 лютого 2022 року назавжди закарбувалося в історії України. Крім зовнішніх і внутрішніх змін країни, війна вплинула на життя кожного громадянина, на його цінності, світогляд, життєдіяльність. Інформаційний простір – це те, що транслює усі зміни, які відбуваються у межах і поза межами держави. Воєнний час вплинув на наш щоденний дискурс і на комунікацію всередині країни. У мові відображено усі події, зміни, перетворення. Сучасна реальність не стала винятком. Нині можна спостерігати чимало нових мовних змін, особливостей, зокрема у політичному дискурсі, що потребують детального вивчення і дослідження, що й зумовило **актуальність** обраної теми.

Мета роботи полягає у дослідженні мовних особливостей новітнього українського політичного дискурсу у воєнний час.

Проблема мовної і мовленнєвої динаміки в різних типах дискурсу, зокрема політичному, завжди цікавила як зарубіжних, так і українських мовознавців. Вагомий внесок у дослідження цього лінгвістичного аспекту зробили такі науковці, як: А. Березовенко, Н. Кондратенко, І. Стаднік, М. Хар та інші.

Усі мовні особливості новітнього політичного дискурсу зумовлені умовами воєнного часу. Нині з'являються нові лексеми, фразеологізми, змінюється риторика політичних діячів, з'являються нові інтенції, що не були акцентовані до повномасштабного вторгнення сусідньої держави.

Важливо наголосити на поняттях **політичний і воєнний дискурси**, адже вони перебувають у тісному взаємозв'язку і не можуть існувати окремо один від одного.

Політичний дискурс – це поєднання мовленнєвих актів, публічного права та досвіду, вираження яких відбувається за допомогою вербальних і невербальних засобів, а саме:

словосполучень, речень, змісту повідомлення, тембру, інтонації, погляду, інтенції, комунікативної мети тощо. За мету у політичному дискурсі завжди мають здобуття прихильності, уваги, влади. Такий дискурс насамперед орієнтований на суспільство і / або інших політичних діячів.

Воєнний дискурс убирає у себе особливості та ознаки інших типів дискурсів. «Термін “воєнний” дискурс – більш широке поняття, оскільки воно стосується всього спектру комунікативних подій – і простору війн, і простору війська. У нашому дослідженні воєнний дискурс розуміємо як результат політичного, соціокультурного, психологічного та історичного процесів, що реалізується у вигляді воєнно-художньої літератури, воєнної публіцистики, воєнно-політичних матеріалів, створених групою суб'єктів або окремими суб'єктами» [4, с. 64].

Ознакою воєнного дискурсу є вживання спеціальної термінології, кліше, неповних речень, інфінітивних конструкцій, чітка і послідовна структура тексту тощо. Воєнний дискурс репрезентований мовленням емоційного типу, де максимально виражається суб'єктивно-емоційне ставлення автора до явищ, подій, уявлень та образів. Переважання емоційного складника над раціональним сприяє широкому вживанню опозицій «друг – ворог», «свій – чужий», «ми – вони», що містять у собі онтологічні уявлення щодо бінарної структури світу. Процес комунікації учасників військового дискурсу відзначено структурованістю та чіткістю, що яскраво відображено у військовій документації, настановах, наказах, розпорядженнях тощо [4, с. 64].

Найбільш помітні зміни можна простежити на лексичному і фразеологічному рівнях. З'явилися нові слова, словосполучення, що репрезентують реальну картину війни. Нині користувачі соцмереж і журналісти українських телеканалів створюють власні добірки нових словотворів, укладаючи словники з новими мовними одиницями. Наприклад, неологізми: *байрактарити* або *джавелініти* – означає знищувати ворога відповідно до типу зброї; *зеленка* – зелена місцевість; *цифра* – військова форма українських захисників; *русня, орки, рашисти* – номінування ворогів; *бавовна* – вибухи підконтрольній ворогом території та інші [2].

Зміни також простежуються і на морфолого-синтаксичному рівні. Риторика політичних діячів переважно спрямована на те, аби підтримати бойовий дух країни, воїнів, уникнути зневіри та відчаю, об'єднати спільні зусилля тощо.

Особовий займенник *ми* з дієсловом у теперішньому часі вживається з метою уособлення та ототожнення себе й усіх українців. Він виконує також і функцію навіювання: *Кожен тиждень, який ми проходимо в цій війні, у такому захисті нашої незалежності, – це час,*

коли тисячі українців проявляють найкраще, що є в характері, найсильніше, що є в людях (1). Це часто також простежуємо на синтаксичному рівні в організації простих і складних речень: *Коли ми кажемо про єднання в захисті України, ми завжди говоримо не про щось абстрактне, а про цілком конкретні речі – про те, як люди роблять те, що повинні, те, що належить робити, те, що підтримує інших, і, зрештою, дає Україні змогу стояти, битися, відповідати ворогу й досягати успіху в боях, у посиленні нашої держави, у збереженні життя (1).*

Трапляються парцельовані конструкції: *Ми маємо пам'ятати усі в Україні, і особливо ті, хто перестав помічати війну, бо всю свою увагу віддає політиці: Росія ще здатна нести зло. Заплющити очі ні в кого не вийде. Ми маємо боротися. Ми маємо берегти саме нашу оборону головним пріоритетом. І маємо щодня додавати нашій державі більше сили (1).*

Слова подяки також наявні майже у кожному зверненні та промові: *Я вдячний і Джастіну особисто, і всьому суспільству Канади за таке розуміння України (1); Хочу подякувати всім нашим захисникам неба: їхній результат – це результат для всієї держави, це порятунок для наших людей, для наших міст (1).*

У політичному дискурсі трапляються прямі заклики до дій, що пов'язані з допомогою армії, захистом Батьківщини тощо, наприклад: *Закликаю вас робити все можливе, щоб ОБСЄ стала співтворцем перемоги над російським терором (1); Я закликаю вас не чекати зими, весни чи літа, щоб нарешті усунути навіть гіпотетичну можливість прибічників терору брати участь в будь-якій діяльності вашої Парламентської асамблеї (1); Я закликаю вас зробити все можливе, щоб ОБСЄ була серед тих, хто реально здатний зупинити терор і допомогти притягнути російських убивць і катів до справедливої відповідальності (1).*

Активно вживаються синтаксичні конструкції зі складеним дієслівним присудком, структурованим модальним і основним (інфінітивом) дієсловами: *І, звичайно, щоб нарешті зупинити лік місяців війни й почати відлік років миру, треба використати всі національні та міжнародні можливості для тиску на державу-терориста (1); інфінітивні конструкції: **Вистояти зараз і захиститись** зараз – це вистояти й захиститися на покоління вперед для всіх українців на всій нашій прекрасній землі (1).*

Отже, мовними особливостями новітнього українського політичного дискурсу у воєнний час є: поява неологізмів (як слів, так і словосполучень); на морфолого-синтаксичному рівні – особові займенники, парцельовані конструкції; поява імперативів, закликів і гасел на відповідну тематику (волонтерити, допомагати армії, захищати Батьківщину тощо); стиль спілкування, риторика та

наративи, що пов'язані з захистом країни, закликом до невтомної боротьби, словами вдячності та інше.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Президента України: URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-u-zvyazku-z-dnem-borotbi-za-prava-krimskot-47514>
<https://www.president.gov.ua/news/speeches>
2. Сайт новин «РБК-Україна»: Жаргон та неологізми. Як війна збагатила словниковий запас українців: вебсайт. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zhargon-ta-neologizmi-k-viyna-zbagatila-slovnikoviy-1676393294.html>
3. Хар М. Є. Воєнний дискурс: процеси неологізації. Електронний ресурс. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. № 24, Т. 1, С. 160 – 166. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/24/part_1/24-1_2022.pdf
4. Стадник І. О. Лінгвістична відповідність понять «воєнний» дискурс vs «військовий» дискурс. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV (22), Issue: 99, 2016 URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Linguistic-correspondence-of-the-notions-war-discourse-vs.-military-discourse-Stadnik-I.-O..pdf>

Чорноус Оксана В'ячеславівна,
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Донецького державного
університету внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук, доцент

ПРИЗВИЩЕ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Сьогодні в українській пенітенціарній та військовій системах міцно утвердилася традиція звертатися лише з використанням прізвища, а не за іменем та по батькові. Це пов'язано насамперед з дотримання правил внутрішнього розпорядку або статутних правил для забезпечення формальності спілкування й дотримання професійної поваги.

Спектр випадків унормованого чинним законодавством самостійного вживання прізвища під час службової діяльності продовжує правоохоронна сфера. Так, відповідно до п. 3 ст. 18 Закону України «Про національну поліцію» поліцейський, чи-то звертаючись до особи, чи-то реагуючи на звернення особи до нього в частині особистої інформації, зобов'язаний назвати лише прізвище [ЗУ], а не повну тричленну формулу: «Бажаю здоров'я. Сержант поліції Дронт».